

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 1. Quid sit, & quotuplex conscientia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

Quod si quis objiciat, hoc ens diminutum, in quo physicam pramotionem constituit [S. Doctor, non plus habere realitatis, quam qualitates illae intentionales, quibus comparatur, quae olim dicebantur ab objectis per medium diffundi, & quae nunc, ut planè inutiles & improbables, communiter exploduntur; Respondebo liberum esse Modistis, constituere physicam pramotionem in entitate modali, qualis est actio realiter distincta, quam admittunt: Antimodistas verò posse illam constituere in puro statu causae creatae, ita ut creaturam esse à Deo moram, non plus dicat supra entitatem creaturæ, quam corpus moveri vel esse in quiete, dicat supra entitatem corporis. Motus autem vel quies supra entitatem corporis non dicit, nisi purum statum secundum veriorum sententiam.

RESPONSIO II.

Entis illius incompleti, quo Deus, juxta S. Thomam, physicè pramovet causas necessarias ad agendum, effectus est, complere antecedentem ad unum determinationem, & agendi necessitatem, quam habent causae necessariae.

Prob. Nam, ut docet S. Thomas, Deus physicè pramovet causas necessarias secundum modum & conditionem earum. Atqui eatenus intelligitur, illas pramovere secundum modum & conditionem earum; quatenus intelligitur complere antecedentem ad unum determinationem & agendi necessitatem, quam habent. Præterea, Deus causas necessarias physicè pramovet per illud ens, quo præcisè posito, causae necessariae agunt, & ita agunt, ut non possint non agere; quo præcisè sublato, causae necessariae nec agunt, nec agere possunt. Atqui tale est illud ens, cujus effectus est, complere antecedentem ad unum determinationem & agendi necessitatem, quam habent causae necessariae. Ergo Deus re ipsa pramovet causas necessarias per ens, cujus effectus est, antecedentem ad unum determinationem & agendi necessitatem, quam habent, complere. Ergo, quod idem est, entis illius incompleti, &c.

RESPONSIO III.

Entis illius incompleti, quo Deus, juxta S. Thomam, physicè pramovet causas liberas ad agendum, effectus est, complere activam indifferentiam, quam habent ad opposita.

Prob. Nam Deus, juxta S. Thomam, physicè pramovet ad agendum causas liberas secundum modum & conditionem earum. Atqui non aliter intelligi potest illas ad agendum pramovere secundum modum & conditionem earum, nisi præcisè complendo, & veluti ad opus accingendo activam indifferentiam, quam habent ad opposita, ita ut posito hoc complemento, possint pro arbitrio hoc agere vel non agere, hoc vel illud agere, & sublato, non possint; eo quod omnis virtus creata, ad hoc ut se in actum exerat, essentialiter exigit à primo ente intrinsecè compleri, vel, si vis, confortari & corroborari; quo proinde complemento intrinsecò destituta, manet iners, & ad agendum essentialiter insufficiens. Ergo Deus re ipsa pramovet ad agendum causas liberas, præcisè complendo activam indifferentiam, quam habent ad opposita. Ergo entis illius incompleti, &c.

Ex dictis collige, 1. Pramotionem physicam in causis necessariis, ex natura sua connexam esse cum actione, ad quam pramoveantur: non enim posset aliter complere antecedentem ad unum determinationem & agendi necessitatem, quam habent. 2. Physicam pramotionem in causis liberis non sic connexam esse cum aliquo actu, ut ea posita, non possit non esse actus ille: alioquin activam voluntatis indifferentiam non compleret, sed potius corrumpere, voluntatem ad alteram partem contradictionis obligando. 3. Non solum determinationem passivam voluntatis, quæ facultas est electiva, sed etiam activam esse à Deo tanquam à causa prima, quatenus volun-

tas non se ipsa exerit in actum, nisi sub Deo in ipsa operante, & operando vim ejus electivam complemente natura prius, quam eligat & agat. 4. Voluntatem tamen, quæ facultas est electiva, non prædeterminari à Deo, quia Deus illam pramovendo, præcisè complet activam ejus indifferentiam: unde quod voluntas in hunc actum exeat potius quam in illum, ab ipsa est, non ab alio, à quo sit prædeterminata. 5. Denique malitiam formalem actus mali reducendam esse in voluntatem, ex propria determinatione deficientem à regula sua; non in Deum, qui complendo activam indifferentiam voluntatis, fungitur officio motoris universalis, nec ad unam potius quam ad alteram contradictionis partem obligat voluntatem, sed totam actus determinationem relinquit in ejus arbitrio.

DISPUTATIO VI.

De Conscientia.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quod duplex conscientia.

R Esp. Conscientia, ut hic sumitur, est actus, quo intellectus judicat aliquid hic & nunc licitum esse vel illicitum, seu præceptum vel prohibitum, faciendum vel non faciendum. Hoc autem judicium dicitur, 1. practicum, quia versatur circa actionem in individuo, hoc est, cum omnibus suis circumstantiis consideratam, eamque immediatè dirigit. 2. Practicè practicum, hoc est, omninò practicum, ut distinguatur ab alio judicio, quod circa actionem humanam versatur magis generaliter, præcindendo scilicet à circumstantiis. Talis est actus, quo intellectus judicat parentes esse colendos, & qui solet appellari judicium speculative, seu speculative practicum; quia cum non sit de actione hic & nunc facienda, non est proxima actionis regula. Conscientia differt etiam à synderesi; hæc enim versatur circa prima morum principia, quæ conscientia applicat, dictando hoc hic & nunc faciendum vel non faciendum esse.

Conscientia dividitur, 1. in veram, & erroneam. Vera est ea, quæ dicitur hic & nunc licitum vel illicitum esse, quod revera tale est; erronea verò, quæ dicitur licitum esse vel illicitum, quod revera non est tale. Hæc subdividitur in vincibilem & invincibilem; vincibilis in affectatam & non affectatam; non affectata in supinam & non supinam; prout ignorantia, quam importat, est vincibilis vel invincibilis, affectata vel non affectata, supina seu crassa, vel non supina.

Dividitur 2. in scrupulosam, & laxam. Scrupulosa est actus, quo intellectus, ob levem aliquam rationem, & parvi aut nullius momenti, judicat aliquid hic & nunc esse præceptum vel prohibitum. Laxa è contra est ea, quæ intellectus, ob leves similiter rationes, judicat aliquid hic & nunc licitum esse, vel etiam honestum. Laxa etiam dicitur, cum homo de gravioribus tantum mortalibus virandis sollicitus est; sicut pharisaica dicitur, cum homo magna parvi & parva magni facit.

Dividitur 3. in conscientiam certam, & incertam. Conscientia certa est actus, quo intellectus firmiter judicat aliquid hic & nunc esse licitum vel illicitum: incerta verò, actus, quo intellectus positivè quidem, sed non sine oppositi formidine, judicat aliquid licitum vel illicitum esse.

Dividitur 4. in perplexam & dubiam. Perplexam est, cum quis utrumque oppositorum, quorum alterum necesse est esse, judicat esse illicitum, & peccatum, ut si quis v. gr. die festo judicet se contra charitatem peccaturum, si deferat agrum ad audiendum sacrum; vel peccaturum contra religionem, si non audiat sacram

erum ad assistendum agro. Talis autem tenetur adhibere moralem diligentiam ad deponendam perplexitatem conscientiae. Quod si, etiam adhibita morali diligentia, perseveret illa perplexitas, tenebitur ad faciendum id, quod iudicabit minus esse malum, & faciendo non peccabit: non enim peccat, qui facit, quod in se est, ad vitandum peccatum; & homo faciendo, in casu proposito, id quod iudicat minus esse malum, nequidem interpretativè velle malitiam illius censei potest in estimatione prudenti.

Conscientia dubia, vel potius dubium, est suspensio intellectus, non valentis pro alterutra parte contradictionis se determinare: unde quasi medius haeret inter bonitatem & malitiam actionis, neutram positivè iudicando. Dubium autem subdividitur in negativum & positivum, in speculativum & practicum, & in dubium juris & facti. Dubium negativum est, cum suspensio intellectus oritur ex eo, quod pro neutra parte rationes appareant: positivum verò, cum intellectus suspensio oritur ex eo, quod appareant aequalia pro utraque parte momenta, quibus aequaliter in utramque partem trahitur intellectus, unde inter utramque haeret velut in aequilibrio. Dubium speculativum dicitur, quod vel non versatur directè circa actionem humanam, ut cum dubito an hæc res sit mea; aut solim versatur circa actionem humanam generaliter, abstrahendo à circumstantiis particularibus, ut si dubito utrum liceat mihi vendere rem, de qua dubito utrum sit mea: quod dubium non est practicum, nisi secundum quid, & solet vocari speculativè practicum. Dubium verò practicum, simpliciter scilicet, seu practice practicum, est illud quod versatur circa bonitatem & malitiam actionis hic & nunc exercendæ, spectatis omnibus circumstantiis particularibus. Dubium juris est illud quod versatur circa ius aliquod, ut cum dubito, utrum hæc actio mihi licita sit, an illicita. Dubium verò facti est illud quod versatur circa aliquod factum, ut cum dubito, utrum hoc fecerim, an non.

Dividitur 5. conscientia in probabilem & improbabilem. Probabilis est actus, quo intellectus prudenter, quamvis non sine aliqua formidine oppositi, iudicat actionem hic & nunc exercendam, esse licitam, vel illicitam. Ita autem iudicat intellectus, quia rationes iudicandi ex una parte non sunt planè convincentes, & ex altera tales sunt, ut possint ad positivum assensum movere virum prudentem. Conscientia improbabilis est actus, quo intellectus imprudenter iudicat de bonitate vel malitia actionis hic & nunc exercendæ; quia scilicet iudicium ejus non nititur, nisi momentis, quæ hic & nunc virum prudentem ad assensum movere non possunt. Ex his obiter adverte, opinionem verè probabilem relatè ad cognoscentem, esse eam omnem & solam, quæ cognoscentem movere potest ad assensum prudentem: improbabilem verò relatè ad cognoscentem, esse eam omnem, quæ cognoscentem non nisi ad imprudentem assensum movere potest.

Porro non est cur hic immoremur circa conscientiam rectam seu veram, cum per se clarum sit, peccare non posse, qui eam sequitur; & è contra eum omnem peccare, qui contra illam operatur. Et verò quicumque sequitur illam, agit conformiter ad legem & rectam rationem: quicumque verò contra illam operatur, operatur contra legem, & rationis rectæ dictamen. Circa conscientiam perplexam, paucis, quæ jam dicta sunt, unum hic addendum superest, nempe quod si perplexus, post adhibitam moralem diligentiam ad tollendam perplexitatem, adhuc iudicat utramque partem contradictionis aequalem habere malitiam, potest absque peccato, quam voluerit amplecti: tunc enim non habet sufficientem libertatem ad peccandum imputabiliter. Circa conscientiam scrupulosam, hic ad propositum nostrum sufficit, quod scrupulosus illam contemnere & contra illam agere possit & debeat, si modò aliundè, quod potest, præsertim si juvetur, habeat moralem certitudinem de bonitate actionis hic & nunc faciendæ. De conscien-

tia probabili, Disputatione sequenti accuratè agemus. Superest igitur ut hic de conscientia erronea & dubia, quanta fieri poterit brevitate, disseramus. Pro quo sit

ARTICULUS II.

Utrum conscientia erronea sit morum regula.

RESPONSIO I.

Peccat, qui operatur contra conscientiam erroneam, qua intellectus iudicat operationem hic & nunc esse præceptam vel prohibitam, sive invincibiliter, sive etiam vincibiliter erronea sit conscientia.

Probatur 1. Ex Apostolo Roman. cap. 14. ubi sic ait: Qui autem discernit, supple, inter cibos, quia scilicet iudicat alios præ aliis illicitos esse, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide; omne autem, quod non est ex fide, peccatum est. Itaque ex Apostolo, ut interpretantur Patres, qui iudicat aliquos cibos præ aliis esse illicitos, & tamen illos manducat, peccat; quia, licet cibi lege Moisaica prohibiti, post institutam legem gratiæ, non sint amplius vetiti, ac proinde nec immundi; tamen manducat sine dictamine conscientiæ, seu persuasione, quod hæc comestio sibi licita sit; imò manducat cum persuasione, quod comestio sit sibi illicita. Illud autem omne peccatum est, quod non est ex fide, hoc est, quod non sit ex prudenti persuasione, quod licitum sit. Propter hanc auctoritatem Apostoli, & communem Patrum interpretationem, aliqui Doctores catholici oppositam sententiam censent esse hæreticam.

Probatur 2. ratione. Quia qui exercet actionem aliquam de se bonam, vel saltem indifferentem, putans illam esse malam, in estimatione prudenti censetur perinde velle malitiam, ac si actio esset re ipsa de se mala: cum nolit ab illa abstinere, quamvis ei proponatur ut mala. Ergo peccat: nam ad peccatum sufficit ut operans velit interpretativè malitiam; malum enim ex quolibet defectu.

Dices. Actio operantis contra conscientiam erroneam conformis est legi æternæ, dictanti illam esse licitam. Ergo non potest esse peccatum. *Resp.* nego consequens. Nam 1. lex æterna non est immediata, sed mediata tantum regula actionum humanarum; unde illas non honestat, nisi mediante conscientia recta, qua applicatur ad illas, & quæ abest in casu proposito. 2. Lex æterna sic dictat actionem illam de se licitam esse, ut simul dicat, re ipsa esse illicitam & malam, quia non fit cum persuasione, quod sit licita. Unde actio illa difformis est legi æternæ. Immo negari potest ant. Nam lex æterna dictat quidem talem actionem, secundum se consideratam, licitam esse & bonam: at consideratam, ut est operantis contra conscientiam erroneam, dictat illicitam esse & malam.

Dices iterum. Dici non potest, in qua specie sit peccatum operantis contra conscientiam erroneam. *Resp.* neg. Nam v. gr. si operetur contra conscientiam erroneam, dictantem aliquid hic & nunc præceptum vel prohibitum esse ex motivo religionis, peccabit peccato sacrilegii contra religionem. Item si operetur contra conscientiam erroneam, dictantem hic & nunc furandum esse ad sublevandam miseriam pauperis, peccabit contra charitatem proximi, & sic de cæteris. Ratio autem est, quia malitiam religioni oppositam in primo casu, & in secundo malitiam oppositam charitati proximi interpretativè vult.

RESPONSIO II.

Peccat etiam, qui operatur secundum conscientiam vincibiliter erroneam, qua intellectus iudicat aliquid hic & nunc licitum esse, quod re vera illicitum est, & prohibitum. At non peccat, si operetur secundum conscientiam invincibiliter erroneam, similiter dictantem